

POLITICAL SCIENCES

UKRAINE AS A COMPONENT OF THE SECURITY ARCHITECTURE OF NATO's EASTERN FLANK

Sulym B.

*Associate Professor, Candidate of Political Sciences,
Docent of Department International Relations and Diplomacy,
Ivan Franko National University of Lviv*

УКРАЇНА ЯК СКЛАДОВА АРХІТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ СХІДНОГО ФЛАНГУ НАТО

Сулим Б.В.

*кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних
відносин і дипломатичної служби ЛНУ ім. Івана Франка
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10655587>*

Abstract

Aggression of Russian against Ukraine in 2014 became a serious challenge for European security. It demonstrated the need for a strong and effective security architecture on NATO's eastern flank, where Ukraine plays a key role. This article will examine Ukraine's role in ensuring the security of NATO's eastern flank. In particular, the article considers the following issues:

- The geopolitical importance of Ukraine at the crossroads of Europe and Russia, as an important aspect of international cooperation.
- Ukraine's military capabilities due to access to military forces and the ability to make a significant contribution to the defense of NATO's eastern flank.
- Reforms in the security and defense sector of Ukraine in order to increase its compatibility with NATO.
- Ukraine's cooperation with NATO within the framework of various programs aimed at increasing its defense capabilities.

The balance of power in the world is constantly changing, so it is important to take into account current threats and challenges when forming a security architecture. Each country has its own national interests that must be taken into account when developing a common security architecture. No country can guarantee its security alone, so it is necessary to develop cooperation with other countries and international organizations.

The paper examines NATO's main functions in ensuring cross-border security: guaranteeing collective defense and deterring potential aggressors; participation in peacekeeping operations and security capacity-building programs in various regions of the world; supporting the development of democracy and the rule of law for its members and partner countries; active fight against international terrorism through joint military operations and other measures and others.

The tools of NATO for the formation of a security space were considered: powerful military forces used to deter aggression and protect the members of the Alliance; regular political consultations among its members on security and defense issues; cooperation with other countries and international organizations in order to strengthen international security.

The main principles of building a security architecture:

1. The security of one country cannot be guaranteed at the expense of the security of another.
2. Security architecture should be able to deter potential aggressors.
3. The security architecture should be transparent and predictable for all participants.
4. The security architecture must be able to adapt to changes in the geopolitical situation and the emergence of new threats.

Анотація

Агресія Росії проти України 2014 року стала серйозним викликом для європейської безпеки. Вона продемонструвала потребу в сильній та ефективній архітектурі безпеки на східному фланзі НАТО, де Україна відіграє ключову роль. У цій статті буде досліджено роль України в забезпеченні безпеки східного флангу НАТО. Зокрема, у статті розглянуто такі питання:

- Геополітичне значення України на перетині Європи та Росії, як важливий аспект міжнародної співпраці.
- Військові можливості України через доступ до військових сил та можливість зробити значний внесок в оборону східного флангу НАТО.
- Реформи в секторі безпеки та оборони України з метою підвищення своєї сумісності з НАТО.
- Співпраця України з НАТО в рамках різних програм, направлених на підвищення її оборонних можливостей.

Розстановка сил у світі постійно змінюється, тому важливо враховувати актуальні загрози та виклики при формуванні безпекової архітектури. Кожна країна має свої власні національні інтереси, які необхідно враховувати при розробці загальної безпекової архітектури. Жодна країна не може гарантувати свою безпеку самостійно, тому необхідно розвивати співробітництво з іншими країнами та міжнародними організаціями.

У роботі розглянуто основні функції НАТО у забезпеченні транскордонної безпеки: гарантію колективну оборону та стримування потенційних агресорів; участь у миротворчих операціях та програмах нарощування потенціалу безпеки в різних регіонах світу; підтримка розвитку демократії та верховенства права для своїх членів і країнах-партнерах; активна боротьба з міжнародним тероризмом шляхом спільних військових операцій та інших заходів та інші.

Розглянуто інструменти НАТО для формування безпекового простору: потужні військові сили, які використовуються для стримування агресії та захисту членів Альянсу; регулярні політичні консультації між своїми членами з питань безпеки та оборони; співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями з метою посилення міжнародної безпеки.

Основні принципи побудови безпекової архітектури:

1. Безпека однієї країни не може бути гарантована за рахунок безпеки іншої.
2. Безпекова архітектура повинна бути здатною стримувати потенційних агресорів.
3. Безпекова архітектура повинна бути прозорою та передбачуваною для всіх учасників.
4. Безпекова архітектура повинна бути здатною адаптуватися до змін у геополітичній ситуації та з'являтися нових загроз.

Keywords: Ukraine, NATO, eastern flank, security, geopolitics, military capabilities, reforms, cooperation

Ключові слова: Україна, НАТО, східний фланг, безпека, геополітика, військові можливості, реформи, співпраця.

Постановка проблеми. Російська агресія проти України у 2014 році та подальша окупація Криму й частини Донбасу суттєво змінили геополітичну ситуацію в Європі та поставили під загрозу безпеку не лише України, але й усього східного флангу НАТО. У цій ситуації роль України як складової архітектури безпеки регіону значно зросла. Питання про роль України в системі європейської безпеки набуло особливої актуальності після початку повномасштабної війни Росії проти України 24 лютого 2022 року. Україна стримує агресора, який прагне дестабілізувати Європу та підкорити собі суверенні держави.

Актуальні питання безпеки регіону неодноразово досліджували вітчизняні та зарубіжні дослідники, зокрема, особливу увагу слід приділити напрацюванням В. Горбуліна [1], Н. Корми [2], В. Мартинюка [3], Б. Парахонського і Г. Яворської [4] та інших. Попри великий інтерес з боку науковців досі залишаються питання, які не досліджені повністю.

Сьогодні ми спостерігаємо за стрімкою зміною характеру міжнародних відносин. Зростає роль недержавних акторів, таких як терористичні групи та транснаціональні злочинні організації, з'являються нові виклики, такі як кіберзлочинність, дезінформація та гібридні війни. В таких умовах регіональні формати співпраці стають все більш важливими, які дозволяють державам об'єднувати зусилля для протидії спільним викликам і загрозам. Одним з таких форматів є співпраця України з НАТО, оскільки саме наша держава — важливий партнер НАТО в регіоні Східної Європи [5].

Метою цієї статті є дослідження ролі України в забезпеченні безпеки східного флангу НАТО. Завдання дослідження: визначити геополітичне значення України для НАТО; проаналізувати внесок

України в зміцнення безпеки регіону розглянути перспективи співпраці України з НАТО.

Виклад основного матеріалу. Балто-Чорноморський простір відіграє істотну роль у системі регіональної безпеки. Його геополітичне значення зумовлене низкою факторів:

1. Регіон об'єднує країни Північної та Східної Європи, Південного Кавказу та Близького Сходу, слугуючи мостом між Європою та Азією. Це робить його важливим транзитним коридором для енерго-ресурсів, товарів та людей.

2. Поглиблення співпраці між країнами регіону може стимулювати економічне зростання та добробут.

3. Співпраця між країнами регіону може допомогти у подоланні цих викликів.

4. Представлені різні політичні системи, що може ускладнювати співпрацю. Проте, це також дає можливість для діалогу та взаєморозуміння.

5. Країни регіону мають багато спільного в історичному та культурному плані. Це може стати основою для розвитку співпраці та партнерства.

Балто-Чорноморський простір має особливе значення для України. З одного боку, Україна є невід'ємною частиною цього регіону. З іншого боку, — стратегічне партнерство з Європейським Союзом та прагнення до інтеграції в європейські та євроатлантичні структури. Геополітичне значення України для НАТО, кордони з Росією та іншими країнами НАТО, а також роль України в Чорноморському регіоні.

Східний фланг НАТО, який складається з країн Балтії, Польщі, Румунії та інших, стикається з низкою викликів безпеки, пов'язаних з агресивною поведінкою Росії. З 2014 року, коли Росія анексувала Крим і розпочала війну на сході України, НАТО вживає заходів для посилення обороноздатності

східного флангу. НАТО розгорнуло чотири багатонаціональні бойові групи в країнах Балтії та Польщі. Ці групи складаються з військ з різних країн НАТО, які перебувають у стані підвищеної готовності. НАТО також збільшило кількість військ, які постійно дислокуються на східному фланзі через розміщення батальйонів у Польщі, Румунії та країнах Балтії; інвестує в покращення військової інфраструктури на східному фланзі; регулярно проводить військові навчання на східному фланзі. Ці навчання призначені для перевірки готовності сил НАТО та покращення їхньої співпраці. Посилення безпеки східного флангу НАТО має важливе значення для стримування Росії та забезпечення безпеки країн-членів НАТО. Це також демонструє єдність та рішучість НАТО у захисті своїх членів. Разом з тим, східний фланг НАТО все ще стикається з низкою викликів. Росія продовжує модернізувати свої збройні сили та розширювати свою військову присутність у регіоні.

До важливих питань, які пов'язані з безпекою України після ліквідації ядерної зброї та прагненням до членства в НАТО належать [6]:

1. Ліквідація ядерної зброї свідчить про відданість України принципам нерозповсюдження ядерної зброї та зміцнення міжнародного миру. З іншого боку, це позбавило країну можливості самостійно стримувати загрози з боку інших країн.

2. Визнання незалежності України та її кордонів більшістю країн світу не дає їй прямих гарантій безпеки. Це робить актуальним питання пошуку нових механізмів захисту суверенітету та територіальної цілісності.

3. З огляду на геополітичне розташування та історичні зв'язки, Україна прагне до участі в європейських структурах, таких як НАТО, з метою зміцнення миру та безпеки.

4. За роки незалежності ставлення українського суспільства до НАТО еволюціонувало. Поступово йде подолання стереотипів про «агресивність» блоку та визнається його роль у гарантуванні безпеки своїх членів.

Століттями українці перебували під владою зовнішніх сил. Переважна більшість її громадян підтримали незалежність на референдумі в грудні 1991 року (92,3% проголосували за, явка склала 84%). Незабаром після цього незалежність отримала міжнародне визнання, в тому числі з боку Росії. Україна, яка успадкувала третій за величиною ядерний арсенал у світі, приєдналася до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї як без'ядерна держава в 1994 році. Підтримуючи цей крок, Росія разом зі Сполученими Штатами та Сполученим Королівством, до яких пізніше приєдналися Китай і Франція, надали Україні гарантії безпеки згідно з Будапештським меморандумом. Вона передбачала повагу до незалежності, суверенітету та існуючих кордонів України [7]. Однак саме Росія знехтувала своїми зобов'язаннями за Будапештським меморандумом. У 2014 році агресор анексував Крим, а далі – повномасштабно напала на Україну у 2022 році. Агресія Росії проти України — серйозний виклик для євро-

пейської безпеки, який підриває основи міжнародного порядку, заснованого на повазі до суверенітету та територіальної цілісності держав. Україна бореться не лише за свою незалежність, але й за безпеку всієї Європи. Її перемога у цій війні матиме вирішальне значення для захисту принципів, на яких ґрунтується мирний і процвітаючий світ. Серед ключових викликів безпеці, з якими стикається Україна можна назвати: російська агресія проти України передбачає не тільки збройний напад, але й кібератаки на інформаційні ресурси, пропаганду, дезінформацію та диверсії. На фоні внутрішніх викликів, корупції, слабкої економічної ситуації та неефективного державного управління Україна потребує ще більшої підтримки з боку своїх міжнародних партнерів для подолання цих викликів і зміцнення своєї безпеки.

Українська політика вирішення безпекової дилеми шляхом врахування інтересів Росії при дотриманні відкритої Європейської хартії зазнала краху. Серйозність російської загрози Україні стала ще більш очевидною через війну. Ці дії показали, що цілі країни-терористи виходили далеко за межі можливих територіальних претензій. Вона прагне до відновлення свого впливу на пострадянському просторі й прагне перешкодити Україні у євроінтеграції. Україна бореться не лише за свою незалежність, але й за безпеку всієї Європи. Важливо пам'ятати, що війна в Україні – це не лише війна за українську незалежність. Це війна за принципи, на яких ґрунтується мирний і процвітаючий світ [8]. Перемога України у цій війні матиме вирішальне значення для захисту цих принципів і забезпечення безпечного майбутнього для всіх нас. Важливо зазначити, що Україна має великий потенціал для розвитку: багаті природні ресурси та вигідне географічне положення. Вона може зробити значний внесок у зміцнення європейської безпеки та процвітання. Питання безпеки України є складним і багатограним. Рішення про членство в НАТО – одне з найважливіших в історії країни. Воно потребує ретельного обдумування, врахування всіх ризиків та можливих переваг, а також консолідації українського суспільства. Рішення про членство в НАТО має ґрунтуватися на ретельному аналізі всіх факторів, врахуванні думки українського народу та узгодженні з партнерами. Окрім членства в НАТО, Україна може використовувати й інші шляхи для забезпечення безпеки, такі як:

- розвиток власних Збройних Сил, модернізація армії та підвищення її боєздатності;
- розширення та зміцнення дипломатичних відносин з іншими країнами, активна участь у міжнародних процесах.

Виходячи із підписаної у Братиславі декларації існує сподівання, що обіцянка інвестувати в оборону два відсотки валового внутрішнього продукту (ВВП) — одне із базових вимог для країн-членів НАТО. За даними німецького статистичного порталу Statista.de, у 2022 році лише 9 із 29 країн-членів НАТО витрачали на оборону два чи більше відсотків ВВП, у тому числі Польща, країни Балтії та Словаччини, а у Румунії він займав лише одну соту

відсоткового пункту. До решти двадцятки увійшли не лише Чехія, Угорщина та Болгарія, присутні в Братиславі, а й Німеччина (1,44 відсотка ВВП) [9].

Співробітництво України з НАТО має надзвичайно важливе значення для забезпечення національної безпеки та оборони нашої держави, особливо в контексті жорстокої агресії російської федерації. Експерти із транскордонної співпраці та безпеки визначають ряд переваг співробітництва з НАТО для України [10], зокрема:

- НАТО може допомогти Україні модернізувати свою армію, підвищити її боєздатність та навчити військовослужбовців за стандартами Альянсу;
- співпраця з НАТО сприятиме політичній та економічній інтеграції України в євроатлантичний простір;
- Україна отримає доступ до передових військових технологій та ноу-хау НАТО, а також допомогти Україні у проведенні реформ у сфері оборони та безпеки.

Побудова безпекової архітектури — багатогранний та процес, який потребує врахування широкого спектра факторів. Розстановка сил у світі постійно змінюється, тому важливо враховувати актуальні загрози та виклики при формуванні безпекової архітектури. Кожна країна має свої власні національні інтереси, які необхідно враховувати при розробці загальної безпекової архітектури. Міжнародне співробітництво не може гарантувати свою безпеку самостійно, тому необхідно розвивати співробітництво з іншими країнами та міжнародними організаціями. До основних принципів побудови безпекової архітектури належать:

1. Безпека однієї країни не може бути гарантована за рахунок безпеки іншої.
2. Безпекова архітектура повинна бути здатною стримувати потенційних агресорів.
3. Прозорість та передбачуваність повинна бути прозорою та передбачуваною для всіх учасників.
4. Безпекова архітектура має адаптуватися до змін у геополітичній ситуації та до появи нових загроз [10].

До елементів безпекової архітектури відносять міжнародні договори та угоди, які закріплюють норми поведінки та механізми врегулювання конфліктів; збройні сили як необхідний фактор стримування агресії; економічні та дипломатичні інструменти, які можуть використовуватися для заохочення співпраці та попередження конфліктів. Побудова безпекової архітектури – постійний процес, який потребує спільних зусиль усіх країн світу. Цей процес існує у процесі подолання постійних викликів. Російська агресія проти України суттєво підірвала існуючу систему безпеки в Європі, тим самим дала волю багатьом терористичним групуванням, які продовжують загрожувати безпеці країн світу. Кібератаки стають все більш складними та небезпечними. Разом з тим, Україна має бути готова до виконання своїх зобов'язань як члена Альянсу [11]. Це потребуватиме значних ресурсів та зусиль,

однак Українське суспільство має чітко усвідомлювати всі ризики та переваги членства в НАТО. Серед переваг співробітництва з НАТО для України:

- НАТО може допомогти Україні модернізувати свою армію, підвищити її боєздатність та навчити військовослужбовців за стандартами Альянсу.
- членство в НАТО надасть Україні гарантії безпеки з боку 30 потужних країн світу, що може стримати Росію від подальшої агресії.
- співпраця з НАТО покликано сприяти політичній та економічній інтеграції України в євроатлантичний простір [12].

Країнам-членам НАТО експерти за для запобігання реваншу росії пропонують вжити низку важливих заходів.

1. Посилення військової присутності на східному фланзі:
 - розширення бойових груп, що чергують на сході, до рівня бригади.
 - перехід від ротаційної схеми до постійної присутності [13].
2. Збільшення виробництва бойової техніки та боєприпасів:
 - не припиняючи підтримки України, наростити виробництво бойової техніки та боєприпасів;
 - розмістити цю техніку та боєприпаси на східному фланзі НАТО.
3. Протидія ракетним загрозам.
4. Досягнення сумісності: не лише закуповувати новітнє озброєння, але й модернізувати старе західне озброєння [14];
6. Застосування сучасних ІТ-технологій для модернізації та стандартизації.
6. Уніфікація логістики;
7. Посилення кіберзахисту;
8. Розвиток державно-приватного діалогу: Досягти сумісності через співпрацю національних ОПК [15].

Висновок. Україна відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки східного флангу НАТО. Її геополітичне розташування, значні збройні сили та досвід ведення бойових дій роблять Україну важливим партнером для Альянсу. Україна стримує Росію від подальшої агресії проти країн НАТО, завдяки своїй обороноздатності та геополітичному розташуванню. Забезпечення безпеки Чорного моря — ще одна із переваг України у забезпеченні безпеки Чорного моря, яке є важливим торговим шляхом та має стратегічне значення для НАТО.

Переваги співпраці з Україною для НАТО:

1. Україна має велику та досвідчену армію, яка може збільшити сили НАТО, збагативши їх бойовим досвідом та знаннями.
2. Україна має доступ до важливих стратегічних ресурсів, таких як чорноморські порти, що може бути корисним для НАТО.
3. Війна на Донбасі дестабілізує Україну та загрожують безпеці всього регіону, що ускладнює співпрацю з НАТО.

4. Строгий контроль державних ресурсів і наданих коштів в Україні має сприяти співпраці з НАТО та запобігати корупції.

5. Україна може стати «східним форпостом» НАТО та гарантом безпеки в регіоні.

Членство України в НАТО збільшить безпеку як України, так і для всього євроатлантичного регіону.

Список літератури:

1. Горбулін В. Криза довіри: у пошуках нового фундаменту стійких альянсів. Дзеркало тижня. 19 березня 2018 р. URL: https://zn.ua/ukr/internal/kryza-doviri-u-poshukah-novogo-fundamentu-stiyykihalyansiv-272302_.html

2. Корома Н. Політико-географічні фактори формування стикових геополітичних регіонів (приклад Балто-Чорноморського регіону). Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. 2012. № 60. С. 53–57.

3. Мартинюк В. Балто-Чорноморський союз: проблеми сьогодення та перспективи розвитку. INTERMARUM: історія, політика, культура. 2015. Вип. 2. С. 130–142.

4. Парахонський Б., Яворська Г. Зовнішня політика України в умовах кризи міжнародного безпекового середовища. Аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. Серія «Національна безпека». 2015. Вип. 10. 100 с.

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року “Про Стратегію національної безпеки України” : Указ Президента України № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

6. Brânda O.E., Sauliuc A.L. Hybrid Threats on NATO's Eastern Flank – a Comparative Analysis. International conference Knowledge-Based Organization. 2020. Vol. 26. № 1. Pp. 33–41.

7. Christova C. NATO, the Black Sea and the Baltic Sea – a disequilibrium? 2016. URL: https://www.academia.edu/29180756/NATO_the_Black_Sea_and_the_Baltic_Sea_a_disequilibrium

8. Gladys M. Baltic-Black Sea Region in the European Security System – Ukraine's and Russia's Interests. Language – Culture – Politics. 2019. Vol. 1. Pp. 215–230.

9. Gladys M., Krayevska O., Holovko-Havrysheva O. Baltic-Black Sea Region as a Resilient Region: Political and Security Aspects. Przegląd Strategiczny. 2020. Issue 13. Pp. 159–178.

10. Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája. 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat. Nemzeti Jogszabálytár. 04 April 2020. URL: <https://njt.hu/jogszabaly/2020-1163-30-22.2>

11. Milo D. Highlights of the New Slovak Security and Defence Strategy Proposals. GLOBSEC. December 2020. URL: <https://www.globsec.org/2020/12/11/highlights-of-the-new-slovak-security-and-defence-strategyproposals/>

12. National Defence Strategy of the Republic of Romania for 2020-2024. Romania Presidential Administration. 2020. URL: https://www.presidency.ro/files/userfiles/National_Defence_Strategy_2020_2024.pdf

13. National Security Concept of Georgia. 2011. URL: <https://mod.gov.ge/uploads/2018/pdf/NSC-ENG.pdf>

14. Stepper P. Sovereignty and Defence Capacities. A Brief Assessment of the New Hungarian National Security Strategy. Antall József Knowledge Centre. 2020. URL: <https://digitalistudastar.ajtk.hu/en/researchblog/sovereignty-and-defence-capacities>

15. The Defence Strategy of the Czech Republic. The Ministry of Defence of the Czech Republic. MHI Prague, 2017. 16 p.